

Sectorplan middellange termijn aanpak corona mbo/ho

d.d. 14 juni 2022

1. Inleiding

Voor u ligt het sectorplan middellange termijn aanpak corona voor het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs (mbo en ho). De hoofdlijnen van dit sectorplan zijn op 14 april 2022 reeds met de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedeeld en blijven onveranderd belangrijk¹. Dit sectorplan is bestuurlijk vastgesteld door de bestuurders van het Ministerie van OCW, de MBO-raad, de Vereniging Hogescholen (VH), de Universiteiten van Nederland (UNL) en het Interstedelijk Studentoverleg (ISO). Met de komst van het sectorplan middellange termijn aanpak corona mbo/ho worden de bestaande servicedocumenten voor het mbo en het hoger onderwijs als instrument niet overbodig². Een aantal onderwerpen (zoals voorwaardelijke toelating) zijn in de servicedocumenten uitgewerkt en deze blijven daarom van kracht.

Het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs (mbo en ho) zijn van essentieel belang voor de ontplooiing en het welzijn van jongeren en spelen een vitale rol in de toekomstige welvaart van ons land. Het herhaaldelijk fysiek sluiten van grote delen van het onderwijs heeft grote impact gehad op het welzijn van studenten in het mbo en het ho, zeker in periodes waarin ook andere activiteiten die van belang zijn voor het welzijn, zoals sport, cultuur en sociale activiteiten, wegvielen. Daarom heeft het onderwijs in het coronabeleid een aparte status. Bij het treffen van maatregelen ligt het onderwijs onderop de stapel, waarbij het uitgangspunt van het kabinet is dat het een scholensluiting te allen tijde wil voorkomen. Van (gedeeltelijke) sluiting zal slechts sprake zijn als we te maken hebben met een virus(variant) waarbij studenten en medewerkers direct gevaar lopen.

De afgelopen twee jaar volgden de coronamaatregelen elkaar snel op. Het onderwijs heeft zich wendbaar getoond door maatregelen zo goed mogelijk in te voeren. De onderwijssectoren verdienen een groot compliment voor de manier waarop ze kwalitatief zo goed mogelijk onderwijs zijn blijven bieden aan studenten. Toch hebben het virus en de maatregelen onmiskenbaar een grote impact gehad op studenten, onderwijspersoneel en andere betrokkenen: de continuïteit van het onderwijs stond onder druk, het gebrek aan fysieke ontmoetingen leidde tot mentale klachten bij grote groepen studenten en de wisselende maatregelen brachten spanningen met zich mee voor wat betreft de invoering en naleving ervan.

De coronapandemie bevindt zich inmiddels in een nieuwe fase van betrekkelijke rust en de samenleving is dankzij vaccinaties en een relatief milde ziektevariant op dit moment weer open. Het is onzeker hoe het virus zich gaat ontwikkelen en de afgelopen periode is daarom benut om het onderwijs beter voor te bereiden op het mogelijke verloop van het virus op de middellange termijn. Het is belangrijk om de studieachterstanden die zijn ontstaan weg te werken en om deze in de toekomst te voorkomen. Zowel voor de betreffende studenten als voor de arbeidsmarkt die de instroom van afgestudeerden hard nodig heeft. Misschien even belangrijk is de aandacht voor het mentale welbevinden van studenten. Met veel studenten gaat het goed, maar ook een aanzienlijk deel heeft te maken met somberheid en geeft aan dat het niet goed gaat met hun mentale gezondheid³. OCW blijft hierover en over andere ontwikkelingen rond het coronavirus intensief in

¹ [Hoofdlijnen van de \(middel\)lange termijn aanpak COVID-19 middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

² [Servicedocument mbo-aanpak coronavirus COVID-19 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#) en [Servicedocument Hoger Onderwijs versie 15, 10 mei 2022 - aanpak coronavirus COVID-19 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

³ RIVM, Trimbos-instituut en GGD GHOR (november 2021), *Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs*; ResearchNed Nijmegen in opdracht van Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (2020), *JOB monitor 2019-2020*. In het RIVM-onderzoek rapporteert de helft van de deelnemende studenten (51%) psychische klachten, in de meerderheid licht tot matige (39%); een kwart (26%) van de studenten geeft

gesprek met andere departementen en partijen uit het onderwijsveld, waaronder sectorraden, studenten en vakbonden.

NB. Voorliggend sectorplan gaat uitsluitend over het mbo en ho. Het funderend onderwijs kent een eigen sectorplan middellange termijn aanpak corona. Waar mogelijk en van toepassing zijn scenario's en maatregelen voor het hele onderwijs met elkaar in lijn. Als er op een onderwijslocatie sprake is van overlap tussen de regimes van het funderend onderwijs en het mbo of hoger onderwijs dient er door de onderwijsinstelling een keuze te maken over het geldende regime. Deze keuze wordt gemaakt bij de vertaalslag van dit sectorplan naar de situatie op de onderwijsinstelling.

aan af en toe of vaker levensmoe te zijn. In de JOB-monitor geeft meer dan de helft van de mbo-studenten aan dat ze meer motivatieproblemen hebben (60%), minder structuur in hun leven (57%) en minder lekker in hun vel zitten (51%).

Inhoud

1.	Inleiding	1
2.	Uitgangspunten en geleerde lessen	4
3.	Scenario's.....	6
4.	Medezeggenschap.....	12
5.	Kwetsbare groepen.....	14
6.	Communicatie.....	14
7.	Een veilige en gezonde omgeving voor studenten en onderwijspersoneel.....	16
8.	Internationale mobiliteit.....	16
	Bijlage: Wendbaar en schokbestendig onderwijs.....	17

2. Uitgangspunten en geleerde lessen

Als uitgangspunten voor dit sectorplan gelden:

- 1) Het ministerie van OCW en de sectorraden stellen PM andere ondertekenaars dit sectorplan vast ter voorbereiding op verschillende scenario's voor een toekomst waarin corona een impact kan hebben op het mbo en ho. Het onderwijs heeft binnen de sector-overschrijdende corona aanpak als sector een status aparte en dit sectorplan is in beginsel dan ook leidend, binnen de juridische en epidemiologische grenzen. Bij het treffen van maatregelen ligt het onderwijs onderop de stapel, waarbij het uitgangspunt van het kabinet is dat het een sluiting van het onderwijs te allen tijde wil voorkomen. We proberen zo nauw mogelijk aan te sluiten bij andere sectoren waar het gaat om preventieve maatregelen, omwille van duidelijkheid en draagvlak. Ook geldt dat bij een nu nog onvoorzien noodscenario door andere dan nu geldende virale omstandigheden mogelijk landelijke maatregelen nodig zijn die zwaarder zijn dan in het slechtste scenario van dit plan. Als dit het geval is, dan is het voorliggende sectorplan mbo/ho niet langer leidend, en verschuift de (totale) regie naar het kabinet.
- 2) De inzet van dit sectorplan is het veilig en verantwoord organiseren van fysiek onderwijs waar mogelijk en het bieden van een kwalitatief alternatief op afstand waar nodig. Hierbij staat het bieden van een gezonde en veilige leer- en werkomgeving voor studenten en personeel voorop. Werkgevers hebben de verantwoordelijkheid te voorzien in een veilige werkplek. De Arboret blijft onverkort van toepassing (inclusief het opstellen van een RI&E).
- 3) Met dit sectorplan wordt een landelijk geldende afspraak gemaakt over de maatregelen die landelijk van kracht zijn. Hiermee wordt een kader gegeven over *wat* de maatregel inhoudt. Instellingen makende vertaalslag naar de eigen context en locatie(s) over *hoe* de maatregelen te implementeren. Voor 1 oktober 2022 hebben instellingen een eerste versie van die verstaalslag gereed en voorgelegd aan de medezeggenschap. De maand oktober kan gebruikt worden voor (verdere) bespreking met de medezeggenschap. Instellingen spannen zich maximaal in om deze datum te halen en betrekken de medezeggenschap goed in dit proces. Over de voortgang hiervan informeren zij de sectorraden, die op hun beurt het ministerie op de hoogte houden. Mocht de epidemiologische situatie aanleiding geven om maatregelen te nemen voordat instellingen deze vertaalslag hebben gemaakt, dan zijn de kaders zoals afgesproken in dit sectorplan leidend.
- 4) Dit plan kan op basis van voortschrijdend inzicht door de in de inleiding genoemde ondertekenaars worden aangepast.

Deze uitgangspunten zijn gebaseerd op de volgende lessen die wij trekken uit de afgelopen twee jaar:

a) Volledig (noodgedwongen) afstandsonderwijs is voor de meeste studenten ongeschikt

Het herhaaldelijk en over een langere periode aanbieden van afstandsonderwijs heeft geleid tot een stapeling aan afnemende motivatie, studievertraging, het achterblijven van praktijkvaardigheden en een groot tekort aan stages⁴. Het gaat daarbij niet alleen om de cognitieve ontwikkeling en beroepsvorming, ook is er aandacht nodig voor het mentaal welzijn, het sociaal-emotioneel welzijn en de persoonlijke ontwikkeling die onder druk komen te staan als studenten en docenten elkaar niet meer fysiek kunnen ontmoeten. Tegelijkertijd was afstandsonderwijs voor sommige (kwetsbare) studenten een uitkomst om onderwijs te blijven volgen. In ieder geval is het van belang gebleken dat onderwijsinstellingen open zijn voor alle studenten. Alleen dan kunnen de onderwijsvormen die passen bij de leercontext worden ingezet.

⁴ Vanaf het begin van de coronacrisis is onderzoek gedaan naar de wijze waarop onderwijsinstellingen omgaan met de gevolgen van de coronacrisis, via het [monitor-onderzoek](#) van de Inspectie van het Onderwijs in april, juni en oktober. In het voorjaar van 2021 deed de Inspectie onderzoek naar de gevolgen van 16 maanden coronacrisis [in het mbo](#) en [in het ho](#). De Inspectie zoomt onder andere in op leervertragingen en achterblijvende praktijk- en persoonsvormende vaardigheden. Het tekort aan stages (dat in de hoogste piek van de hoogste piek eind januari 2021 opliep tot 22.687) wordt gemonitord door de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB), o.a. in het kader van het [actieplan voor stages en leerbanen](#).

Ook is gebleken dat studenten en docenten voldoende toegerust moeten zijn bij het (tijdelijk) overschakelen naar afstandsonderwijs.

b) De onvoorspelbaarheid eist veel van de onderwijssector

De mbo- en ho-sector hebben laten zien dat er een enorme slagkracht is, maar er kan niet alleen op het improvisatievermogen van studenten en medewerkers worden teruggevalen. Docenten, ondersteunend personeel en bestuurders hebben onder een enorme werkdruk moeten presteren. Voor de (middel)lange termijn is het wenselijk dat er – voordat een nieuwe crisis daadwerkelijk uitbreekt – meer duidelijkheid komt over wanneer welk scenario van toepassing is en wat dat vervolgens voor de onderwijssectoren betekent. Daarbij hebben we ook geleerd dat snelle wisselingen in beleid niet werkbaar zijn.

c) Een onderwijsinstelling is meer dan een plek om onderwijs te bieden en te volgen

Het onderwijs heeft een belangrijke rol in de ontwikkeling van studenten. Daarbij zijn er drie kernfuncties: kwalificatie, socialisatie en allocatie, waaronder selectie en gelijke kansen. Persoonsvorming maakt daarbij onderdeel uit van de kernfunctie socialisatie⁵. Studenten hebben deze brede basis nodig om zich goed te ontwikkelen en met voldoende bagage door te stromen naar eventueel vervolgonderwijs, de arbeidsmarkt en hun plek in de maatschappij. Voor toch al kwetsbare jongeren is extra aandacht nodig: zij dreigden tijdens de sluiting van het grootste deel van het fysiek onderwijs uit beeld te raken en hebben over het algemeen structuur, sociale contacten en perspectief gemist. Het aantal jongeren met mentale problemen is daarbij fors toegenomen⁶.

d) De maatschappelijke rol van het onderwijs is groot

De coronacrisis heeft niet alleen invloed op de individuele leerprestaties en ontwikkelmogelijkheden van studenten maar ook op de samenleving als geheel. Jongeren stelden soms hun entree op de arbeidsmarkt uit en de coronacrisis lijkt de kansenongelijkheid te hebben vergroot: de ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveaus is groter dan voor de coronapandemie⁷. Bovendien liep in 2020 het aantal jongeren dat niet studeerde en geen baan had tijdelijk op van 5,7% tot 6,7% (in absolute aantallen bijna 33.000 personen)⁸. De OESO en de Wereldbank wijzen daarnaast op macro-economische effecten van schoolsluitingen – reden waarom economen ook vanuit het perspectief van verdienvermogen pleiten tegen het sluiten van fysiek onderwijs⁹.

⁵ In de onderwijssociologie worden in de internationale literatuur ook wel vier functies van het onderwijssysteem onderscheiden: de kwalificatiefunctie, de selectiefunctie, de allocatiefunctie en de socialisatiefunctie. https://education-lab.nl/wp-content/uploads/2020/10/Conceptueel_kader_onderwijskwaliteit_jan2020.pdf

⁶ RIVM, Trimbos-instituut en GGD GHOR (november 2021), *Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs*. Deelrapport I Mentale gezondheid van studenten in het hoger onderwijs; CBS (december 2021), *Welzijn en stress bij jongeren in coronatijd*.

⁷ SEO Economisch Onderzoek en Verwey-Jonker instituut (december 2020, juni 2021, december 2021), *De impact van de coronapandemie op de overgang onderwijs-arbeidsmarkt*.

⁸ [European Statistical Recovery Dashboard](#) - Neither in employment nor in education and training (NEET) rate.

⁹ Hanushek, E.A. en L. Woessmann, OESO (2020), The economic impacts of learning -losses. *OECD Education Working Papers*, 225; Psacharopoulos et al., Wereldbank (2020) 'Lost wages: The COVID-19 cost of school closures', *World Bank Policy Research Working Paper*, 9246; Teunissen, van Dijk, Nissen (januari 2021), 'Schoolsluiting schaadt economie op termijn fors', *ESB*.

3. Scenario's

Door de minister van VWS, die namens het kabinet de Lange termijn aanpak COVID-19 aanbood aan de Tweede Kamer, worden vier scenario's genoemd waar sectoren zich op moeten voorbereiden¹⁰. Deze scenario's zijn in dit sectorplan vertaald naar de situatie voor het onderwijs. Voor de context van de scenario's wordt uitgegaan van de vier scenario's die zijn ontwikkeld door de WRR en de KNAW en waarop DGSC-19 de sectoren verzocht heeft zich voor te bereiden. Het gaat daarbij om de volgende vier scenario's van het coronavirus: 1) verkoudheid, 2) griep+, 3) continue strijd en 4) worst case.

In onderstaande tabel beschrijven we de verschillende scenario's en bijbehorende standaardmaatregelen voor het mbo en ho in tijden van corona. Met de scenario's willen we verspreiding van het virus voorkomen, onderwijs veilig open en toegankelijk houden en enige mate van voorspelbaarheid creëren voor alle betrokkenen in het onderwijs: studenten, docenten, werknemers en ouders.

Voor de **groene scenario's** geldt dat er wordt uitgegaan van een impact en besmettelijkheid van een verkoudheidsvirus of griepvirus. In deze scenario's zou er geen noodzaak zijn om specifiek voor het onderwijs maatregelen te nemen, anders dan de samenlevings-brede inzet op preventie en naleving van de basisadviezen, zoals omtrent hygiëne en gezondheid. Deze scenario's zijn uitgewerkt in paragraaf 3.1 (preventie). Wanneer we in scenario **oranje** ('continue strijd') terecht komen, nemen we aanvullend meer ingrijpende voorzorgsmaatregelen om verspreiding van het virus tegen te gaan. In scenario **rood** ('worst case') bestaat de noodzaak om het aantal contactmomenten in het mbo en hoger onderwijs te reduceren. Onderwijsinstellingen kunnen zelf bepalen hoe ze de benodigde reductie in contactmomenten bereiken. Het oranje en het rode scenario zijn uitgewerkt in paragraaf 3.2 (interventie).

Vertaalslag en regelruimte

De maatregelen in de scenario's zijn landelijk hetzelfde, maar behoeven een vertaalslag naar de specifieke situatie op de onderwijsinstelling. Aangezien iedere onderwijsinstelling en locatie anders is, vertalen de instellingen dit plan naar hun eigen context. In het bijzonder in scenario rood, ligt er veel ruimte voor de instelling om tot een eigen invulling van de benodigde reductie in contactmomenten te komen.

De vertaalslag is vooraf uitgewerkt en afgestemd met de medezeggenschap en waar nodig andere interne en externe stakeholders zoals het lokaal overleg. Ook maken instellingen zelf (aanvullende) afspraken met andere partijen in de regio zoals de veiligheidsregio, gemeenten en vervoersbedrijven, waar landelijke afspraken niet voldoende houvast bieden. De streefdatum voor het afstemmen met de medezeggenschap van deze vertaalslag is 1 oktober 2022, waarbij de sectorraden een aanjagersrol hebben om deze streefdatum te halen. OCW heeft hierin geen controlerende rol.

Bij het maken en uitvoeren van deze vertaalslag worden de volgende zaken in ieder geval gewogen:

- Effectiviteit in relatie tot verspreiding van het virus;
- Gezondheid en welzijn van medewerkers en studenten;
- Werkdruk;
- Studievoortgang;
- Onderwijskwaliteit;
- Kwetsbare groepen;
- Fysieke haalbaarheid en organiseerbaarheid;
- ARBO-wetgeving en RI&E;
- Het effect op omgevingsfactoren zoals OV.

Besluitvorming

¹⁰ [Kamerbrief over langetermijnstrategie COVID-19 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

Een belangrijk onderdeel van het werken met scenario's is duidelijkheid over de besluitvorming. De vier scenario's zijn landelijk bij alle sectoren hetzelfde, zij het met een andere maatregelen per sector. Het kabinet besluit op basis van de wekelijkse duiding van het RIVM van de epidemiologische situatie wanneer wordt op- of afgeschaald naar een ander scenario. Onder het hoofdstuk communicatie staat beschreven hoe de besluitvorming en bijbehorende communicatie verloopt. Indien het kabinet besluit om een scenario in werking te laten gaan geldt voor onderwijsinstellingen dat zij de bijbehorende maatregelen zo snel mogelijk invoeren, maar uiterlijk binnen één werkweek. Omdat snelle wisselingen in de geldende maatregelen het draagvlak voor naleving sterk verminderen blijven deze maatregelen vervolgens minimaal twee weken geldig.

Crisismanagementstructuur

De coronapandemie (en elke andere pandemie) laat zich niet exact voorspellen. De omstandigheden waarin scenario's en standaardmaatregelen toegepast moeten worden kunnen anders zijn of anders uitpakken. Om wendbaar te blijven in een aan constante verandering onderhevige crisissituatie bestaat er een crisismanagementstructuur op drie niveaus: 1) op landelijk niveau (tussen OCW, sectorraden, studentenorganisaties en vakbonden), 2) op het niveau van de sectorraden en 3) op instellingsniveau.

Wanneer de situatie hierom vraagt, bijvoorbeeld bij een nieuwe opleving van het virus, wordt het overleg in deze crisismanagementstructuur geïntensiveerd. In het overleg op landelijk niveau kan worden besloten om op specifieke punten af te wijken van de in dit sectorplan afgestemde scenario's. Deze afspraken worden vastgelegd in een geactualiseerde versie van dit sectorplan of in de servicedocumenten.

Scenario's

De standaardmaatregelen in onderstaande scenario's zijn cumulatief. Iedere volgende maatregel vormt een aanvulling op of aanscherping van de vorigen. Alle standaardmaatregelen zijn gebaseerd op de eerdere ervaringen tijdens de coronapandemie. Onderwijsinstellingen spannen zich zoveel mogelijk in om deze tot uitvoering te brengen. In paragraaf 3.1, 3.2 en 3.3 staat iedere standaardmaatregel nader beschreven.

	Scenario	Standaardmaatregelen (cumulatief)
Preventie (3.1)	1 – Donkergroen - Verkoudheid Basismaatregelen	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Zorg dragen voor goede ventilatie;</i> - <i>Communicatie over vaccinatie (onderwijs)personeel en studenten;</i> - <i>Basisadviezen t.a.v. hygiëne en gezondheid, zoals die samenlevings-breed gelden.</i>
	2 – Groen – Griep+ Basis + voorzorg maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Stimulering van de inzet van zelftesten bij klachten;</i> - <i>Aanvullende aandacht voor kwetsbare groepen.</i>
Interventie (3.2)	3 – Oranje Continue strijd Basis + voorzorg + contactbeperkend	<ul style="list-style-type: none"> - <i>2x per week preventief zelftesten;</i> - <i>Waar mogelijk de veilige afstandsnorm hanteren;</i> - <i>Gebruik van looproutes;</i> - <i>Gebruik van mondkapjes bij verplaatsing;</i> - <i>Intensiever gebruik van afstandsonderwijs</i> - <i>Waar mogelijk activiteiten naar de buitenlucht verplaatsen;</i> - <i>Alle activiteiten die niet het primaire onderwijsproces betreffen zonder externen;</i> - <i>Spreiding onderwijsactiviteiten over de dag;</i> - <i>Thuiswerkadvies voor medewerkers (in lijn met landelijke richtlijn).</i>
	4 – Rood Worst case: verregaand contactbeperkend	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Maximaal 50% gelijktijdige aanwezigheid studenten en docenten in ruimtes en op locatie, maatwerk voor instellingen hierbinnen mogelijk;</i> - <i>Intensivering aandacht voor sociale functie van het onderwijs en het oog houden op kwetsbare groepen studenten;</i> - <i>Beperking van contactmomenten: maximale spreiding van onderwijsactiviteiten in tijd en ruimte.</i>

3.1 Preventie

Om het onderwijs zo lang mogelijk open te kunnen houden bij een nieuwe opleving van het coronavirus, is het belangrijk dat de randvoorwaarden op orde zijn en dat basismaatregelen om verspreiding van virussen te voorkomen worden nageleefd. De maatregelen in het donkergroene scenario zijn dan ook **altijd** van toepassing.

	Scenario	Standaardmaatregelen (cumulatief)
Preventie	1 – Donkergroen - Verkoudheid Basismaatregelen	<ul style="list-style-type: none"> - Zorg dragen voor goede ventilatie; - Communicatie over vaccinatie (onderwijs) personeel en studenten; - Basisadviezen t.a.v. hygiëne en gezondheid, zoals die samenlevings-breed gelden.
	2 – Groen – Griep+ Basis + voorzorg maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> - Stimulering van de inzet van zelftesten bij klachten; - Aanvullende aandacht voor kwetsbare groepen.

Ventilatie

Frisse lucht is belangrijk. Frisse lucht helpt om de overdracht van het virus te beperken. Voor elke instelling geldt dat zij zich dient te houden aan het Bouwbesluit 2012, waarin minimale eisen staan opgenomen met betrekking tot de luchtverversing. Voor de exacte normen verwijzen wij naar Afdeling 3.6 van het Bouwbesluit 2012¹¹. Naast het Bouwbesluit zijn ook de ARBO-catalogussen van het mbo, hbo en -wanneer de nieuwe catalogus is gepubliceerd- de universiteiten van toepassing, waarin afspraken zijn gemaakt over het binnenklimaat¹². Deze afspraken gelden in algemene zin om te zorgen voor een prettig studie- en werkklimaat. Daarnaast dient het Programma van Eisen van 'Frisse Scholen' ook voor de mbo- en ho-sector als leidraad voor een prettig werk- en studieklimaat¹³. Om zorgen rondom de luchtkwaliteit bij een medewerker of student zo goed mogelijk te kunnen wegnemen geldt aanvullend:

1. Structurele zorgen en signalen vanuit werknemers worden in het Richtlijnenoverleg (voor mbo¹⁴) of Lokaal Overleg (voor ho) tussen werkgevers en werknemers behandeld;
2. Instellingen besteden aandacht aan de communicatie over ventilatie en luchtkwaliteit in de onderwijsruimten. De instelling controleert of er aan de normen wordt voldaan of laat dit doen door de beheerder. Als de onderwijsruimte niet aan de normen blijkt te voldoen, zal de instelling hierop acteren;
3. Binnen de instelling is duidelijk waar medewerkers en studenten terecht kunnen met hun zorgen of vragen over ventilatie en luchtkwaliteit. Medewerkers en studenten kunnen bij twijfel over de ventilatie meetgegevens bij de instelling aanvragen;
4. De instelling draagt tevens zorg voor duidelijke communicatie over genomen maatregelen ten behoeve van ventilatie en onderhoud van de installaties, bijvoorbeeld via mailings, website of ventilatie-informatie in de lesruimte.

Naleving basismaatregelen

Naleving van de basismaatregelen is een landelijk geldend advies aan ieder individu. Gedurende de coronacrisis hebben onderwijsinstellingen zich ingespannen om studenten en medewerkers te helpen zich te houden aan de op dat moment geldende (basis)maatregelen: handen wassen, looproutes volgen, mondkapjes dragen (toen dat nodig was), thuisblijven en een zelftest doen bij klachten en in isolatie of quarantaine gaan als dat moet. Het is van belang om deze inzet voort te zetten, waarbij een grote rol voor de onderwijsinstelling blijft bestaan. Hiervoor zijn een aantal zaken essentieel:

¹¹ [Afdeling 3.6 van het Bouwbesluit 2012](#)

¹² ARBO catalogus: [mbo](#), [hbo](#) en de [universiteiten](#)

¹³ [Programma van Eisen van 'Frisse Scholen'](#)

¹⁴ [Richtlijnenoverleg](#)

1. Communicatie over de maatregelen vanuit de instelling naar de studenten en medewerkers: wat zijn de huidige regels en waarom doen we dit? Onderzoek¹⁵ binnen de pilots zelftesten en sneltesten in het mbo en ho in het voorjaar van 2021, toonde bijvoorbeeld al aan dat het belangrijk is om in de communicatie in te spelen op het collectieve verantwoordelijkheidsgevoel en om duidelijk te zijn over de sociale norm op de instelling. Het moet helder zijn wat de toegevoegde waarde is van de (basis)maatregelen voor het veilig samenkomen op de onderwijslocatie, en deze boodschap moet overal worden uitgedragen. Door de inregeltijd voor maatregelen te verlengen kan hier beter op worden voorbereid;
2. De uitlegbaarheid van maatregelen. Naleving van de (basis)maatregelen kan ingrijpend zijn in de dagelijkse praktijk op een instelling, daarom is het van belang dat de inzet van maatregelen uit te leggen is. Wanneer er nieuwe inzichten bestaan rondom de (basis)maatregelen worden deze met de onderwijsinstellingen gedeeld.
3. Inzet op het versterken van de saamhorigheid binnen een instelling. Door het creëren van een gedeelde verantwoordelijkheid en een veilige sfeer waarin men elkaar kan aanspreken op de naleving van de maatregelen is er minder aandacht nodig voor de handhaving van maatregelen.
4. Inzicht in besmettingen op instellingen. De regionale GGD baseerde quarantaineadviezen op basis van deze informatie. De instelling en de GGD maken nadere afspraken over hoe deze informatievoorziening kan worden ingericht met inachtneming van de regelgeving rondom privacy.

Vaccinatie

De vaccinatiestrategie is een landelijke aangelegenheid onder verantwoordelijkheid van VWS. Voor de onderwijssector is het van groot belang dat (onderwijs)personeel en studenten tijdig gevaccineerd kunnen worden. Instellingen kunnen een rol spelen bij de communicatie richting studenten en onderwijspersoneel over het belang van vaccinatie (zie ook het hoofdstuk over communicatie) en waar gewenst een faciliterende rol spelen bij nieuwe herhaalprikken. Hierover vindt overleg plaats tussen de onderwijsinstellingen en de GGD, zowel op nationaal als op regionaal niveau. Hierbij heeft de regionale GGD de taak om proactief met instellingen in overleg te treden.

Zelftesten

Het preventief twee keer in de week doen van een zelftest lijkt gedurende de coronacrisis een effectief instrument te zijn geweest om besmettingen vroegtijdig te signaleren en om verspreiding via het onderwijs in te perken.¹⁶ Bovendien kunnen studenten en medewerkers de zelftesten bij klachten gebruiken, om vast te stellen of ze wel of niet naar de instelling mogen komen. Dit gebruik van zelftesten bij klachten is het advies in het groene scenario. De testen worden momenteel door de overheid kosteloos op aanvraag verstrekt aan onderwijsinstellingen en zijn daarmee laagdrempelig beschikbaar. Het kabinet vindt het belangrijk om – zo lang zij dat nodig acht – zelftesten aan het onderwijs te verstrekken, om uitbraken in het onderwijs en lesuitval te voorkomen. Deze afweging zal steeds binnen het kabinet worden gemaakt, passend bij het dan geldende testadvies (testen bij klachten, preventief testen, of andere vormen van testadvies). Het is voor de onderwijssector van groot belang dat de laagdrempelige beschikbaarheid van zelftesten voor studenten en (onderwijs)personeel blijft bestaan. Dat zal in ieder geval tot de kerstvakantie het geval zijn en in de herfstvakantie zal een besluit worden genomen over het vervolg na de kerstvakantie. Het kabinet heeft daarbij oog voor een passende en doelmatige vorm van distributie van zelftesten bij een eventuele opleving. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de uitvoerbaarheid van zelftestdistributie door onderwijsinstellingen. Over de uitvoering in het najaar blijft het kabinet in gesprek met het onderwijs.

Aanvullende aandacht voor kwetsbare groepen

¹⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/07/01/resultaten-en-bevindingen-pilots-snel-testen-in-mbo-en-hoger-onderwijs-en-distributie-zelftesten-in-en-na-de-zomer>

¹⁶ Oberon Advies en Kohnstamm Instituut, *Monitor zelftesten in onderwijs en kinderopvang – Eindrapport* (september 2021). Zie voor de effectiviteit van zelftesten in het onderwijs, bij verschillende vaccinatiegraden en besmettingsniveaus ook: UMC Utrecht (september 2021), *Derde rapport modellering SARS-CoV-2 infecties in het voortgezet onderwijs* en eerdere studies uit deze reeks.

Instellingen zetten zich in om een veilige leer- en werkomgeving te bieden aan studenten en personeel. Voor een toelichting zie hoofdstuk 4.

3.2 Interventie

Wanneer er sprake is van een nieuwe virusopleving zullen er in het onderwijs maatregelen getroffen moeten worden om het fysieke onderwijs veilig doorgang te laten vinden. Deze interventies zullen aanvullend zijn op de in de vorige paragraaf beschreven preventieve randvoorwaarden. Er bestaan twee scenario's voor interventie: het oranje scenario en het rode scenario.

Oranje – Continue strijd

In het oranje scenario worden de basismaatregelen aangevuld met intensieve voorzorgsmaatregelen en contactbeperkende maatregelen.

	Scenario	Standaardmaatregelen
Interventie	3 – Oranje Continue strijd Basis + voorzorg + contactbeperkend	<ul style="list-style-type: none"> - 2x per week preventief zelftesten; - Waar mogelijk de veilige afstandsnorm hanteren; - Gebruik van looproutes; - Gebruik van mondkapjes bij verplaatsing; - Intensiever gebruik van afstandsonderwijs - Waar mogelijk activiteiten naar de buitenlucht verplaatsen; - Afschalen activiteiten die niet het primaire onderwijs- en onderzoeksproces betreffen; - Spreiding onderwijsactiviteiten over de dag; - Thuiswerkadvies voor medewerkers (in lijn met landelijke richtlijn).

Twee keer per week preventief zelftesten

Het preventief twee keer in de week doen van een zelftest lijkt gedurende de coronacrisis een effectief instrument te zijn geweest om besmettingen vroegtijdig te signaleren en om verspreiding via het onderwijs in te perken. Het dempen van besmettingen is bij een opleving van het virus dan ook een goede reden om het preventief zelftesten te herintroduceren. Van belang hierbij is de gratis en laagdrempelige verstrekking van zelftesten aan studenten en medewerkers. Voor de onderwijsinstelling is er een grote rol in de informatievoorziening over de nut en noodzaak van het preventieve zelftesten. Daarbij kunnen instellingen een faciliterende rol spelen in het verspreiden van zelftests, hoewel er grenzen zijn aan de hoeveelheid zelftesten die een onderwijsinstelling logischerwijs kan verspreiden. Bij de inzet op grootschalige verspreiding van zelftesten zal er nader overleg tussen het ministerie en de onderwijsinstellingen plaatsvinden.

Waar mogelijk de veilige afstandsnorm hanteren¹⁷

Als mensen dicht bij elkaar zijn, kunnen zij het coronavirus sneller aan anderen doorgeven. Het houden van afstand is de afgelopen jaren een belangrijke maatregel geweest om verspreiding van het virus te voorkomen en een veilige werk en leer omgeving te faciliteren. Daar komt bij dat het houden van afstand een goede mogelijkheid biedt om de gezondheid van kwetsbare personen te beschermen. Het advies is om waar mogelijk de veilige afstandsnorm te hanteren. Het aanhouden van een veilige afstandsnorm is in veel onderwijssituaties namelijk praktisch niet mogelijk gebleken. Waar dat het geval is, nemen onderwijsinstellingen aanvullende beschermende maatregelen om de gezondheid van personeel en studenten te borgen¹⁸. Hierbij worden afspraken gemaakt voor kwetsbare groepen.

Gebruik van looproutes

¹⁷ In lijn met de geldende landelijke advisering, voor nu is 1,5 meter het uitgangspunt

¹⁸ Een voorbeeld hiervan zijn kuchschermen of het verstrekken van mondkapjes

Het is verplicht om in onderwijsgebouwen te werken met looproutes om onnodige contactmomenten tussen personen te beperken. Het is aan de instelling om een doordachte keuze te maken op welke delen van een locatie deze looproutes nodig zijn.

Gebruik van mondkapjes bij verplaatsing

Iedereen draagt in onderwijsgebouwen een mondneusmasker (hierna: mondkapje) bij verplaatsing. Hierop geldt een uitzondering indien een persoon een medische verklaring kan overleggen. Op basis van de meest recente inzichten van het RIVM wordt bij het ingaan van het oranje scenario een afweging gemaakt welk soort mondkapje hiervoor geadviseerd wordt.

Intensiever gebruik van afstandsonderwijs

Er zijn veel lessen geleerd op het gebied van hoogwaardig online onderwijs. Instellingen zetten zich in om afstandsonderwijs in te zetten voor onderwijsactiviteiten die normaliter grootschalig fysiek plaatsvinden of zich anderszins goed lenen voor deze vorm van onderwijs. In deze overweging wordt de aard van het onderwijs en de hierbij passende (online)werkvorm meegenomen.

Activiteiten naar de buitenlucht verplaatsen

Bij eerdere oplevingen van het virus is gebleken dat het wegvallen van sociale en sportieve activiteiten een enorme invloed hebben gehad op de onderwijssector. Om niet onderwijs gerelateerde activiteiten zo lang mogelijk doorgang te laten vinden, proberen instellingen waar dit mogelijk is activiteiten naar de buitenlucht te verplaatsen.

Afscalen activiteiten die niet het primaire onderwijs- en onderzoeksproces betreffen

Onderwijs gerelateerde activiteiten die buiten het primaire onderwijsproces vallen worden alleen nog maar in beperkte samenstelling georganiseerd. Denk hierbij aan diploma-uitreikingen waarbij geen externen betrokken worden, maar slechts studenten en medewerkers. Ook voor opendagen geldt dat deze in beperkte samenstelling of in alternatieve vorm worden georganiseerd.

Spreiding onderwijsactiviteiten over de dag

Onderwijsinstellingen zetten zich in om hun roostering zo aan te passen dat onderwijsactiviteiten zo veel mogelijk gespreid worden. Zo wordt het aantal contacten beperkt en afstand houden vergemakkelijkt.

Thuiswerkadvies voor medewerkers (in lijn met landelijke richtlijn)

Het advies om thuis te werken is een landelijk geldend advies aan individuen. In dit sectorplan sluiten we hierop aan. De onderwijsinstelling heeft hier een faciliterende rol. Er is extra aandacht voor medewerkers die tot risicogroepen behoren of die vanwege (gezondheids)redenen van zichzelf of naasten graag afspraken met hun werkgever maken over (fysieke) aanwezigheid. Instellingen stellen vast welke onderzoeksactiviteiten locatie gebonden zijn (denk aan laboratoriumonderzoek) en die derhalve fysiek op de instelling mogen plaatsvinden, rekening houdend met de dan geldende kabinetsmaatregelen. Het is aan instellingen om hierover met hun personeel afspraken te maken.

Onderwijs op externe locaties

Indien de onderwijsinstelling onderwijs verzorgt op een externe locatie zijn de maatregelen in lijn met die van de onderwijsinstelling. De externe locatie zien we dan als een onderwijslocatie.

Rood - Worst case

In het rode scenario wordt verder ingegrepen door middel van contactbeperkende maatregelen. In de (middel)lange termijn aanpak draait het om heldere kaders vanuit de Rijksoverheid, maar zeker ook om maatwerk. Er gelden zowel landelijke als sectorale kaders maar er moet ook ruimte zijn voor invulling door de individuele onderwijsinstelling.

	Scenario	Standaardmaatregelen
Interventie	4 – Rood Worst case: verregaand contactbeperkend	<ul style="list-style-type: none">- <i>Maximaal 50% gelijktijdige aanwezigheid studenten en docenten op locatie, maatwerk voor instellingen hierbinnen mogelijk;</i>- <i>Intensivering aandacht voor sociale functie van het onderwijs en het oog houden op kwetsbare groepen studenten;</i>- <i>Beperking van contactmomenten: maximale spreiding van onderwijsactiviteiten in tijd en ruimte.</i>

Maximaal 50% aanwezigheid studenten en docenten op locatie, maatwerk voor instellingen hierbinnen mogelijk

Om het aantal contacten binnen de onderwijsinstelling drastisch te beperken, wordt er een maximum gesteld aan het aantal toegestane aanwezigen op onderwijsinstellingen. Het gaat hier om een maximum van 50% gelijktijdige aanwezigheid van studenten en personeel in iedere ruimte afzonderlijk (en opgeteld dus ook de locatie in zijn geheel) ten opzichte van de situatie vóór corona, waarbij de invulling van die bezetting aan de onderwijsinstelling wordt overgelaten. Voor onderwijs dat hierdoor niet fysiek gegeven kan worden, vormt digitaal onderwijs een oplossing. Bij eerdere lockdowns is landelijk afgesproken om een aantal onderwijsactiviteiten voorrang te geven bij het inplannen van fysiek onderwijs, het ging hier om tentamens en examens, praktijklessen en de begeleiding van kwetsbare studenten. In dit geval maakt de onderwijsinstelling zelf de afweging welke onderwijsactiviteiten fysiek plaatsvinden. Zo kunnen onderwijsinstellingen zelf een aantal keuzes maken in hun aanbod van fysiek en digitaal onderwijs, passend bij de leercontext en de doelgroep, om tot 50% reductie van aanwezigen op locaties te komen. Waar er logischerwijs sprake kan zijn van meerdere geldende coronaregimes (bijvoorbeeld een regime dat geldt voor kunsten, bij de sport, in ruimtes voor praktijkonderwijs of op gemengde vmbo/mbo-locaties) is het aan de instelling om een keuze te maken voor welk regime er op een locatie geldt. Er is te allen tijde slechts één regime van kracht, de instelling dient duidelijk te communiceren over welk regime in welke ruimte/op welke locatie van kracht is.

Intensivering aandacht voor sociale functie van het onderwijs en het oog houden op kwetsbare groepen studenten

De sociale aspecten van het onderwijs zijn in eerdere lockdowns onder grote druk komen te staan, wat een negatieve invloed heeft gehad op het mentale welzijn van studenten. In de afwegingen die gemaakt worden om tot de maximale bezetting te komen, worden de sociale functie van het onderwijs en de behoeftes van kwetsbare groepen studenten meegewogen.

Beperking van contactmomenten: maximale spreiding van onderwijsactiviteiten in tijd en ruimte

Instellingen spannen zich in om het aantal contactmomenten zo goed mogelijk te spreiden. Hierbij kan gedacht worden aan slim roosteren en langere openingstijden om binnen het gestelde maximum zo veel mogelijk onderwijs te kunnen bieden.

4. Medezeggenschap

We vragen onderwijsinstellingen om dit sectorplan te vertalen naar de situatie op de instelling, in afstemming met hun stakeholders. Met dit sectorplan wordt een landelijk geldende afspraak gemaakt over de maatregelen die landelijk van kracht zijn. Hiermee wordt een kader gegeven over wat de maatregel inhoudt. Instelling spannen zich in om voor 1 oktober 2022 de vertaalslag naar de eigen context en locatie(s) over hoe de maatregelen te implementeren. Hierbij gelden de reguliere medezeggenschapsprocedures, deze worden hieronder toegelicht.

Bij de besluitvorming over de vertaalslag van dit sectorplan dienen de medezeggenschapsorganen van de onderwijsinstelling betrokken te worden. In welke gevallen de verschillende medezeggenschapsorganen (universiteitsraad, faculteitsraad, opleidingscommissie, medezeggenschapsraad, deelraad, studentenraad, ouderraad en ondernemingsraad) advies- en instemmingsrecht hebben, is geregeld in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (artikelen 9.18, 9.33, 9.33a, 9.38, 10.20 en 10.20a), de Wet educatie en beroepsonderwijs (artikelen 8a.1.3 en 8a.2.2) en de Wet op de ondernemingsraden (artikelen 25 en 27). In reglementen van de instelling kan bepaald zijn dat de medezeggenschapsorganen ook in andere gevallen bepaalde rechten toekomen.

In het hoger onderwijs heeft de medezeggenschap in ieder geval instemmingsrecht als besloten wordt tot een wijziging van het studentenstatuut, de onderwijs- en examenregeling en regels op het gebied van arbeidsomstandigheden. In het beroepsonderwijs heeft de medezeggenschap instemmingsrecht in ieder geval instemmingsrecht als besloten wordt tot een wijziging van het studentenstatuut, de huisregels en regels op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn. Specifiek ten aanzien van werknemers geldt dat zij instemmingsrecht hebben bij wijziging van regels op het gebied van onder meer arbeidstijden en -omstandigheden..

Naleving maatregelen

De monitoring van de effectiviteit van het sectorplan en de naleving van maatregelen is een rol van de instelling. De instelling heeft zelf de ruimte om deze monitoring in te richten. In alle gevallen is er een veiligheidscoördinator, crisisteam of coronateam aanwezig die deze rol zou kunnen vervullen. Daarnaast adviseren we instellingen om een goede feedbackloop van uitvoering beleid en naleving van de maatregelen in te richten met alle belanghebbenden en om hier de bestaande overlegstructuren voor te benutten.

5. Kwetsbare groepen

De essentie van een inclusieve maatschappij is dat iedereen ongeacht beperking, ziekte of andere kwetsbaarheid, naar eigen wens en vermogen deel kan nemen aan de samenleving. Het onderwijs heeft daarbij de verantwoordelijkheid om toegankelijkheid te waarborgen voor mensen met een handicap of chronische ziekte, waar de doelgroep met een kwetsbare gezondheid onder valt. Het gaat hierbij nadrukkelijk om zowel studenten als personeel. Dat volgt uit het VN-verdrag handicap en de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte.¹⁹

In dit sectorplan is daarom in het bijzonder aandacht voor de positie van kwetsbare personen. Een open samenleving met daarin fysiek onderwijs betekent namelijk dat zij zich door hun medische kwetsbaarheid lang niet overal veilig zullen voelen om te participeren.

Studenten die zich niet veilig voelen om fysiek te participeren gaan hierover met hun instelling in gesprek. De instelling en student bespreken samen of er een onveilige situatie is en of maatwerk hier een uitkomst kan bieden. De instelling verzorgt n.a.v. dit gesprek waar nodig en mogelijk een alternatieve vorm van onderwijs en toetsing.

Voor kwetsbaar(onderwijs)personeel geldt dat zij in gesprek gaan met de instelling om hen een veilige werkomgeving te bieden. Waar nodig neemt de instelling hiervoor passende maatregelen om de werkomgeving aan te passen. Het organiseren van alternatieve vormen van onderwijs, toetsing en passende maatregelen moet voor de instelling uitvoerbaar zijn, er is hier sprake van een inspanningsverplichting voor de instelling.

6. Communicatie

Achtergrond

Tijdens de pandemische fase van COVID-19 nam het kabinet besluiten tot generieke maatregelen, die voor alle sectoren hetzelfde waren. Vanwege deze centrale besluitvorming met generieke maatregelen, werd de overheidscommunicatie centraal landelijk aangestuurd vanuit het NKC (Nationaal Kernteam Crisisorganisatie). De generieke maatregelen zorgden ervoor dat er voor sectoren weinig regelruimte mogelijk was. Daarbij ontbrak soms duidelijkheid over de vraag waarom bepaalde maatregelen werden genomen. Wat zorgde voor een gebrek aan perspectief en een verminderd draagvlak voor de maatregelen. De timing van het bekendmaken van de maatregelen was vaak direct na een persconferentie, waarbij de maatregelen direct ingingen of een week later. Doorlooptijd om zaken aan te passen, was er nagenoeg niet. Diverse malen hebben sectoren aangegeven dat zij zelf regelruimte wilden, dat sommige maatregelen niet wenselijk waren of zelfs niet uitvoerbaar.

Samenlevingscommunicatie

Met de nieuwe fase van het coronavirus is er ook de mogelijkheid om de besluitvorming anders te organiseren. Met de lange-termijn strategie is de inzet om instellingen regelruimte te geven binnen de kaders van vier scenario's. Instellingen maken zelf een vertaalslag van dit sectorplan toegespitst op hun eigen context en binnen de kaders van de vier scenario's. Communicatie volgt de structuur van besluitvorming. Logischerwijs hebben instellingen zelf dan ook een grotere rol in het communiceren van de maatregelen. Hiermee wordt mogelijk het draagvlak voor de maatregelen vergroot doordat zij de afzender zijn. Alleen in het zwartste scenario is de Rijksoverheid centraal aan zet, en wordt ook de communicatie centraal uitgevoerd.

Nieuwe rolverdeling van de communicatie

Nu we overgaan van overheidscommunicatie naar samenlevingscommunicatie, verandert ook de rolverdeling van de communicatie. Hierbij is het van belang dat er duidelijkheid is over de besluitvorming met betrekking tot de maatregelen en kleur van het scenario. En voor het draagvlak én het naleven van de maatregelen, is ook de uitleg waarom deze (specifieke) maatregelen worden

¹⁹ [wetten.nl - Regeling - Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte - BWBR0014915 \(overheid.nl\)](https://wetten.nl - Regeling - Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte - BWBR0014915 (overheid.nl))

genomen essentieel. Bij alle scenario's spelen de instellingen een grote rol. Zij hebben een toegevoegde waarde in de communicatie als afzender van de communicatie door een beroep te doen op het collectieve verantwoordelijkheidsgevoel en het verhogen van het draagvlak. Zo zijn de eerste 2 scenario's (donkergroen en groen) gericht op preventie. Bij het 3e scenario (oranje) en 4e scenario (rood), gericht op interventie, worden er intensieve voorzorgsmaatregelen en contactbeperkende maatregelen getroffen.

De verdeling ziet er als volgt uit:

Rijksoverheid (buiten OCW): VWS coördineert de pers- en publiekscommunicatie van de rijksoverheid over COVID-19. Wanneer de nationale crisisstructuur is geactiveerd gebeurt dit door het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC).

- Communicatie over de algemene maatregelen en het daarbij behorende scenario (kleur) op basis van de adviezen van het OMT en MIT (= Maatschappelijk Impact Team).
- Maatregelen zijn bindend, deze hebben een wettelijke (juridische) grondslag. Of maatregelen zijn adviserend, opvolging van deze maatregelen zijn in hoge mate wenselijk.
- Communicatie over overkoepelende onderwerpen, waaronder de website Rijksoverheid.nl, landelijke campagnes, landelijke communicatietoolkits etc. De tone of voice is neutraal en informerend.
- Gedragsonderzoek.
- Afstemming met belangrijke stakeholders voor de landelijke aanpak, zoals bijvoorbeeld het RIVM.

Ministerie van OCW

- Communicatie over de specifieke maatregelen in de onderwijssector en het daarbij behorende scenario (kleur), OCW kan de afzender zijn.
- Communicatie aanpak gericht op het faciliteren van de communicatie vanuit de instellingen naar hun achterban: bijvoorbeeld door sectorpagina's op Rijksoverheid.nl, visuals, nieuwsberichten, etc.
- Media: perscontacten, Q&A's, persbericht (indien nodig).
- Onderhouden contact met de expertgroepen communicatie.
- Faciliteren stakeholders.

Onderwijsinstellingen en sectorraden

- Communicatie over de maatregelen op maat en het daarbij behorende scenario (kleur), de sector zelf is afzender van de boodschap.
- Maatregelen zijn bindend, deze hebben een wettelijke (juridische) grondslag. Of maatregelen zijn adviserend, opvolging van deze maatregelen zijn in hoge mate wenselijk. De instellingen zelf geven de volgorde aan van de maatregelen binnen het betreffende scenario. Tevens uitleg waarom deze maatregelen worden genomen en hoe ze moeten worden nageleefd.
- Aandacht voor het voorkomen van polarisatie tussen studenten onderling en in relatie tot docenten, door de juiste vormgeving van communicatie.
- Kennisdeling in expertgroepen communicatie (afzonderlijk voor mbo, hbo en wo).
- Alle directe communicatie van de instellingen richting haar stakeholders:
 - Studenten (evt. gedifferentieerd naar doelgroep)
 - Docenten en niet-onderwijzend personeel.
 - (evt. ouders).

De inzet van deze verdeling is dat de instellingen zelf maatwerk kunnen leveren en nog beter kunnen inspelen op de eigen situatie.

7. Een veilige en gezonde omgeving voor studenten en onderwijspersoneel

In Nederland zijn veel zaken al goed (bij wet) geregeld waar het gaat om een veilige en gezonde werkomgeving. Te denken valt aan het Bouwbesluit, de Arbowet en het Burgerlijk Wetboek. Bij de implementatie van de maatregelen zoals in dit sectorplan beschreven is alle geldende wet- en regelgeving onverminderd van kracht (indien niet strijdig met eventuele noodverordeningen of -wetgeving).

8. Internationale mobiliteit

De onderwijssector beperkt zich niet alleen tot de situatie in Nederland, maar kent een sterke internationale context. Deze is erg onzeker en sterk afhankelijk van internationale ontwikkelingen. Hieronder worden een aantal belangrijke zaken aangestipt, bij een verandering van de (internationale) situatie zal er verder overleg met de betrokken partijen plaatsvinden.

Studenten en personeel in het buitenland

- Instellingen hebben ten aanzien van hun studenten, promovendi en medewerkers een zorgplicht. Dit geldt ook voor studenten die in het buitenland studeren of stage lopen. Wat deze zorgplicht in een concreet geval inhoudt, is mede afhankelijk van de eigen instellingsregels, en van wat de instelling mogelijk middels een contract met de onderwijsinstelling in het buitenland hierover heeft afgesproken.
- De instelling houdt daarbij rekening met de RIVM- en GGD-richtlijnen en met het algemene reisadvies dat het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) heeft afgegeven ten aanzien van het desbetreffende gebied.

Internationale studenten in Nederland

- Voor internationale studenten die naar Nederland reizen om een opleiding te komen volgen in het hoger onderwijs, gelden dezelfde quarantaineregels als voor andere mensen die Nederland vanuit het buitenland inreizen. Inreizende studenten kunnen via de quarantainecheck voor reizigers (<https://reizentijdenscorona.rijksoverheid.nl/en>) controleren welke regels voor hen gelden.
- Voor sommige landen buiten de EU geldt een inreisverbod. Houders van een machtiging tot voorlopig verblijf (hierna: MVV) blijven uitgezonderd van het inreisverbod. Dus ook als zij uit een land komen dat onder het inreisverbod valt, kunnen MVV-houders Nederland inreizen. Studenten en kennismigranten zijn daarmee dus uitgezonderd van het inreisverbod.
- Dat geldt ook voor studenten uit een MVV-vrijgesteld land, dat onder het inreisverbod valt. Deze groep studenten uit een MVV-vrijgesteld land moet met een kennisgevingsbrief inreizen, waarmee zij aantoonbaar is dat zij Nederland mag inreizen. Kennismigranten moeten daarnaast een schriftelijke verklaring van de werkgever bij zich hebben.

Bijlage: Wendbaar en schokbestendig onderwijs

De coronacrisis heeft ons genoodzaakt om in ongekend snel tempo creatieve oplossingen te bedenken om het onderwijs doorgang te laten vinden, terwijl daarvoor de (digitale) voorzieningen vaak nog niet op orde waren en de structuur van het onderwijs soms knelde. Naast een goede voorbereiding op scenario's en de maatregelen daarbinnen, is er aanvullende inzet nodig om de wendbaarheid van het onderwijs te vergroten en om beter voorbereid te zijn op nieuwe oplevingen van het coronavirus of andere virussen. In deze bijlage gaan we in op een aantal beleidsthema's die raakvlakken hebben met het sectorplan en reeds op een andere overlegtafel verder uitgewerkt worden. Waar van toepassing kunnen instelling onderstaande thema's meenemen bij het maken van een vertaalslag van het sectorplan.

Spreading van onderwijsactiviteiten en jaarindeling

De afgelopen jaren hebben laten zien dat het coronavirus meer rondgaat in de winterperiode. Het onderwijs zou schokbestendiger en meer wendbaar kunnen worden, als we daar rekening mee houden. Bij het plannen van toetsen en examinering, het indelen van het jaar in onderwijs- en onderwijsvrije periodes en bij het organiseren van open dagen kunnen we rekening houden met een potentiële opleving van het virus in de winterperiode. Instellingen in het mbo en ho zijn in grote mate autonoom als het gaat om de indeling van het les- en collegejaar en zijn daar – in onderling overleg en met de medezeggenschap – zelf verantwoordelijk voor. Er zijn zowel in het ho als in het mbo inmiddels *best practices* te vinden van instellingen die een seizoensgebonden onderwijsplanning hanteren. Een voorbeeld hiervan die tijdens een kennissessie met het onderwijsveld naar voren kwam zijn studenten groenvoorziening die (om een andere reden) in de lente en zomer een focus hebben op praktijk en in de winter op theorie. Zo zijn er meer manieren te bedenken om het onderwijsjaar zo slim mogelijk in te delen. Dit soort wijzigingen zijn niet eenvoudig door te voeren. Instellingen worden gevraagd om waar dat nog niet het geval is over een optimale indeling na te denken.

Uit gesprekken met de onderwijssector blijkt dat er geen draagvlak is voor het verlengen van de kerstvakantie ten koste van de zomervakantie. OCW heeft het RIVM gevraagd om de effectiviteit van specifiek deze maatregel in kaart te brengen, zodat deze afweging eventueel opnieuw kan worden gemaakt. Daarbij is ook de relatie met een eventuele vakantiespreiding in het primair en voortgezet onderwijs van belang.²⁰

Doorstroom en toegankelijkheid

De coronacrisis leert dat onderwijsinstellingen zelf vaak goed in staat zijn om flexibiliteit en maatwerk te organiseren als studenten in de knel komen. Er konden echter knelpunten ontstaan voor studenten die wilden instromen bij een vervolgopleiding of doorstromen naar een ander onderwijsniveau. Vanwege gemist onderwijs, toetsmomenten of niet voltooide stages voldeden deze studenten namelijk niet altijd aan (voor)opleidings- of toelatingseisen. Hier is tijdens oplevingen van het coronavirus extra aandacht voor geweest, aangezien de overgangen in het onderwijs voor studenten ook los van een pandemische situatie kwetsbaar (kunnen) zijn.

Het ministerie van OCW heeft zich de afgelopen jaren samen met het onderwijsveld ingespannen om het onderwijs optimaal toegankelijk te houden en stapeling van studievertraging te voorkomen. Dit is mogelijk gemaakt via de tijdelijke (en in het ho wettelijk) geboden mogelijkheid tot voorwaardelijke toelating tot (vervolg)opleidingen en door middel van aanvullende afspraken in de servicedocumenten mbo en ho. In dit kader zijn er zowel binnen het mbo als voor het ho ook afspraken gemaakt over het verlagen of opschorten van de normen rond het bindend studieadvies (bsa), zodat studenten niet gedwongen werden hun opleiding te verlaten vanwege achterblijvende studievoortgang. De persoonlijke situatie van de student moest pre-corona al meegenomen worden in het proces omtrent het afgeven van een bsa. Dat corona(maatregelen) voor veel studenten impact heeft op hun persoonlijke situatie is evident.

²⁰ Zie daarvoor ook de wendbaarheidsagenda van het sectorplan funderend onderwijs.

Een eenduidig beeld van de impact die beleidskeuzes rond voorwaardelijke toelating en het bsa op studenten en het onderwijs heeft ontbreekt. Studenten geven aan dat het bieden van zekerheid en een afname van studiedruk een positief gevolg hebben gehad.

Voor het mbo is er aanvullend flexibiliteit geboden ten aanzien van de invulling van het onderwijsprogramma (bot- bpv- uren en overige uren) door de mogelijkheid om te schuiven tussen de verschillende categorieën. De Inspectie van het Onderwijs benadrukt in dit kader dat zij het onderwijs vanuit kwaliteit benadert en niet de urennorm afzonderlijk.

Het voornemen is om toekomstige beleidskeuzes over voorwaardelijke toelating, het bsa en de urennorm via de 'reguliere overlegtafels' te laten verlopen. Gezien het feit dat dit politiek geladen onderwerpen zijn, waarbij er naast corona en de coronamaatregelen vele andere factoren zijn die invloed hebben op het afwegingskader. De in het hoofdstuk communicatie genoemde servicedocumenten voor de aanpak van het coronavirus²¹ zijn de tot nu toe genomen beleidskeuzes op deze onderwerpen uitgewerkt. Logischerwijs zullen de servicedocumenten op die onderwerpen van toepassing blijven.

Digitalisering

Onderwijsinstellingen hebben de afgelopen twee jaar veel geleerd op het gebied van afstandsonderwijs. Er heeft een versnelde ontwikkeling van digitale onderwijsvormen plaatsgevonden. Het Versnellingsplan onderwijsinnovatie met ICT voor het HO en het Programma Doorpakken op digitalisering mbo hebben hier een cruciale rol in gespeeld. Tijdens de coronacrisis was er in veel gevallen sprake van noodgedwongen afstandsonderwijs, dat snel was omgevormd vanuit fysiek onderwijs. In deze beginfase was de inzet van onlineonderwijs niet altijd een verbetering voor het onderwijs. Het is dan ook begrijpelijk dat er zorgen zijn over de inzet van digitale onderwijsvormen op de middellange termijn. De keuze voor de inzet van (online of fysiek) onderwijs dient doordacht te zijn, met een complementair pedagogische-didactische insteek. Voor sommige leerdoelen is ontmoeting op de campus belangrijk, terwijl andere activiteiten ook online, op afstand kunnen. Hierbij is het belangrijk om te vermelden dat de ene student juist behoefte kan hebben aan meer onderwijs op afstand en de andere minder. De kwaliteit en studeerbaarheid van het onderwijs en het welzijn van studenten dienen daarom de uitgangspunten te zijn bij de keuze voor onderwijsvormen, niet louter efficiëntie of gemak. De komende maanden en jaren zal bij de uitvoering van het groeifondsplan Digitaliseringsimpuls NL veel aandacht zijn voor de benodigde docentprofessionalisering en kennisontwikkeling om ICT doordacht en beter in te zetten in het onderwijs.

Als besmettingen (in een bepaalde regio) sterk oplopen, kan het zo zijn dat fysieke tentamens in grote groepen niet altijd gewenst of gepast zijn. In die situaties zetten instellingen ook in op alternatieven zoals inleveropdrachten, mondelinge toetsen en openboektentamens. In sommige gevallen zijn deze alternatieven niet geschikt, bijvoorbeeld omdat de toetsingsvorm niet past bij het leerdoel. Alleen als er geen goed alternatief is, kan de inzet van proctoring een geschikte optie zijn om een tentamen af te leggen. Bij tentaminering dient het voorkomen van fraude zorgvuldig te worden afgewogen tegen de privacy van de student. Voor het juiste gebruik van online surveillance en proctoring dienen instellingen gebruik te maken van de handreikingen van de AP²² en SURF²³. De student heeft volgens de AVG het recht om bezwaar te maken tegen de verwerking van zijn of haar persoonsgegevens. Specifieke omstandigheden kunnen ervoor zorgen dat inbreuk op de privacy van de student ongerechtvaardigd is. Indien de onderwijsinstelling niet kan aantonen dat de dwingende gerechtvaardigde belangen van de onderwijsinstelling zwaarder wegen dan de belangen, rechten en vrijheden van de student, moet er een passende alternatieve toetsingsvorm

²¹ [Servicedocument mbo-aanpak coronavirus COVID-19 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#) [Servicedocument Hoger Onderwijs versie 15, 10 mei 2022 - aanpak coronavirus COVID-19 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

²² https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/sites/default/files/atoms/files/aanbevelingen_online_proctoring_onderwijs.pdf

²³ https://www.surf.nl/files/2020-04/surf-rapport-online-proctoring_2020_update-april-2020.pdf

worden aangeboden die de privacy bezwaren van de student in voldoende mate wegneemt. Hierbij dient studievertraging zoveel mogelijk voorkomen te worden.

Studentenwelzijn

Het omschakelen naar online onderwijs en het terugschakelen naar fysiek onderwijs, heeft veel gevraagd van de flexibiliteit van studenten. Daarbij speelde onzekerheid over de lengte van maatregelen een grote rol. Uit het rapport van de GGD-GHOR, RIVM en het Trimbos instituut (Monitor Mentale Gezondheid) blijkt dat de mentale gezondheid van studenten in het ho ernstig onder druk staat; ook uit het onderzoek onder het JOB-panel blijkt dat een ruime meerderheid van de mbo-studenten zich (veel) slechter voelt dan voor de coronacrisis.²⁴ In de coronaperiode was het maken en onderhouden van contacten vaak lastig en werd er vaak eenzaamheid ervaren. Dit terwijl veerkracht en persoonlijk contact juist bijdragen aan een positieve mentale gezondheid en zorgen voor het verlagen van de drempel om te praten over (mentale) problemen en het sneller zoeken van hulp.

Zowel midden in de pandemie als in de huidige fase is gebleken dat het bieden van structuur en ondersteuning aan studenten erg belangrijk is. Dat geldt ook voor de persoonlijke communicatie en een het investeren in een goede relatie tussen studenten en docenten. Er is behoefte aan een integrale aanpak van mentale gezondheid van studenten, die preventie en vroeg-signalering, naast de reguliere begeleiding van studenten, centraal stelt. Samen met het onderwijsveld worden de lessen uit de coronaperiode bekeken en de integrale aanpak in het ho en mbo versterkt, waarbij gekeken wordt naar extra ondersteuning van instellingen om (meer) studenten te begeleiden, naar het creëren van meer mogelijkheden voor studenten voor zelfhulp en naar het versterken van de binding met docenten, de instelling en elkaar. Op dit moment wordt er door programma's als de Gezonde School en Geestkracht (in mbo), en met middelen van het NP Onderwijs (in mbo en ho) al veel ingezet op het verbeteren van de mentale gezondheid van studenten.

Hiernaast is ook in de afgelopen twee jaren oog (nodig) geweest voor studenten met een extra ondersteuningsvraag, bijvoorbeeld vanwege belemmeringen als gevolg van een functiebeperking, chronische ziekte of psychische klachten, gendertransitie, zwangerschap en jong ouderschap en vanwege bijzondere familieomstandigheden, zoals mantelzorg. In de landelijke werkgroep studentenwelzijn (ho), waar OCW, het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs, de koepelorganisaties (VH, UNL, UvH) en studentenorganisaties (ISO, LSVb) aan deelnemen is er structureel aandacht voor deze kwetsbare groepen. In het mbo is er vanuit de Verbeteragenda Passend Onderwijs (mbo) structureel aandacht voor studenten met een ondersteuningsbehoefte.

²⁴ RIVM, Trimbos-instituut en GGD GHOR (november 2021), *Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs*; ResearchNed Nijmegen in opdracht van Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (2020), *JOB monitor 2019-2020*. In het RIVM-onderzoek rapporteert de helft van de deelnemende studenten (51%) psychische klachten, in de meerderheid licht tot matige (39%); een kwart (26%) van de studenten geeft aan af en toe of vaker levensmoe te zijn. In de JOB-monitor geeft meer dan de helft van de mbo-studenten aan dat ze meer motivatieproblemen hebben (60%), minder structuur in hun leven (57%) en minder lekker in hun vel zitten (51%).